కథా నిలయం
శ్రీకాకుళం

ఇదీ స్నేహమే!

''మా అయ్యగారు చెప్పమన్నారండీ మీకు. మీ కోళ్ళొచ్చి మా ఇంట్లో చిక్కుడు మొక్కల మొలకలు తినేస్తున్నాయంట. గంపలో ఆట్నీ మూతెట్టమన్నారు'' అన్నాడు రాములు వరండాలో పడక్కుర్చీలో నడుం వాల్చి, పేపరు చదువుతున్న వెంకట్రామయ్య చౌదరిగారితో.

దాంతో ఆయనకు వళ్ళు మండిపోయింది. ''ఆయన్నే మొలకలమీద గంపేసుకోమను. కోళ్ళన్నాక ఓ చోటుంటయ్యా! మాకోళ్లని ఎప్పుడు గంపలో ఏసి మూతెట్టాలో, ఎప్పుడు మానుకోవాలో మాకు తెలుసు. ఆయనేం చెప్పక్కర్లేదు'' అన్నాడాయన.

రాములికి ఏం చెప్పాలో తోచక వెళ్ళిపోయాడు.

''వాడికేం పొయ్యేకాలమంట. హోటళ్ళకెళ్ళి కోడి పలావులు మెక్కొస్తారు తప్పుడు కొడుకులు! కోడొచ్చిందని గోలా!'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య, పక్కన కూర్చుని చాటలోని బియ్యంలో రాళ్ళేరుతున్న భార్య పార్వతమ్మతో.

''చూడని సంగతి మనకెందుకండీ? మీకు ప్రతిదానికీ కోపమే. బాపనాయన గందా! ఆయన మడీ, ఆచారం పాడయిపోతన్నయ్యేమో! మీరే వెళ్లి సర్ది చెప్పొచ్చుగా?'' అంది భార్య పార్వతమ్మ.

''వీడి ఆచారం సంగతి నాకు చెప్పమాక! పెద్ద ఉద్యోగమే చేశాడంట. అంత సంపాదించిన వాడు మడి కట్టుకూర్చున్నాడంటే నేన్నమ్మను. ఈ పెద్ద ఉద్యోగస్తులకి రాత్రి ఓ చుక్కేసుకోపోతే నిద్ర పట్టదు. ఇవాల్టికి రిటైరై 'వృద్ధ నారీ పతివ్రతా' అని పూజా పునస్కారాలు మొదలెడ్తే చేసిన పాపాలు పోతయ్యా?'' అన్నాడాయన.

''ఇదుగో మీరింకూర్కోండి. ఆయనేం చేస్తే మనకెందుకూ?'' అంటూ ఆమె చాట తీసుకుని లోపలికెళ్ళిపోయింది.

వెంకట్రామయ్య చౌదరి తాసీల్దారుగా పనిచేసి రిటైరై, పది సంవత్సరాలుగా స్వంత ఊళ్ళో స్థిరపడి, హాయిగా ప్రశాంత జీవితం గడుపుతున్నాడు. ఇదుగో ఈ విశ్వనాథ శాస్త్రి పక్కింట్లో మకాం పెట్టిన తరువాతే ఆయన ప్రశాంతతకు భంగం కలిగింది. శాస్త్రి ప్రవర్తన అమర్యాదకరంగా లేకపోతే వెంకట్రామయ్య ఏమీ అనేవాడు కాదు. మనుషుల్ని 'వాడు-వీడు' అని అమర్యాదగా పిలిచే తత్వం కాదు ఆయనది.

తాసీల్దారుద్యోగం రాబడి కలదే కాని పై సంపాదన కతికే అలవాటు లేని వెంకట్రామయ్య పెద్దగా ఏం కూడబెట్టలేకపోయాడు. ఆయనకు ముగ్గురు కూతుళ్ళు, ఒక కొడుకు. పెద్ద కూతుళ్ళిద్దరికీ బాగా కట్నమిచ్చి మంచి సంబంధాలే చేశాడు. దాంతో మిగిలిన ఆస్తి, కూడబెట్టిన డబ్బు కరిగిపోయాయి. పెన్షన్‌మీద నెట్టుకొస్తున్నాడు. ఇద్దరు పెద్ద ఆడపిల్లల తరువాతి వాడు మధుసూదనం. బి.ఇ. చివరి సంవత్సరం చదువుతున్నాడు. శకుంతల చివరి పిల్ల. వయసు పందొమ్మిది ఏళ్ళుంటాయి. బి.ఏ రెండో ఏడు చదువుతూంది. కూతురి పెళ్ళి గురించే వెంకట్రామయ్య దిగులు. కొడుక్కి ఉద్యోగమొస్తే కొంప అమ్మయినా పిల్ల పెళ్ళి చేయాలనుకుంటున్నాడు ఆయన.

తీరిగ్గా ఉన్న ఆయన మనసు కోళ్ళ పెంపకం మీదకు పోయింది. కోళ్ళను పెంచసాగాడు. ఎప్పుడయినా కోళ్ళు గోడదాటి పక్కింటి ఆవరణలో అడుగుపెడితే చాలు విశ్వనాథశాస్త్రి పెద్ద ప్రమాదం ముంచుకొచ్చినట్టు గోల చేయటం వెంకట్రామయ్యకేం నచ్చలేదు. ఇలా కబురు చేయటం తను ఇంట్లో దిగిన మూణ్ణెల్లల్లో ఇది అయిదోసారో, ఆరోసారో.

'పోనీ తనే వచ్చి చెప్పొచ్చుగా? అహఁ చెప్పడు. నౌకరు కుర్రాడి చేత కబురెడతాడు. బోడి గొప్ప! వాడిమాత్రం ఉద్యోగం తనూ వెలగబెట్టాడు. ఎవరితోనూ నోరు తెరచి మాట్లాడగా తను చూడలేదు. అసలు వాళ్ళ కులమే అంత!' అనుకుని బాధపడేవాడు వెంకట్రామయ్య.

విశ్వనాథశాస్త్రి డాసన్ ఆటో మొబైల్స్‌లో పనిచేసి రిటైరయ్యాడు. అలా అని ఆయన ఎవరితోనూ చెప్పుకోలేదు. ఇంటిముందు బోర్డే చెప్తుంది - వి. విశ్వనాథశాస్త్రి బి.ఇ. (రిటైర్డ్) జనరల్ మేనేజర్, డాసన్ ఆటోమొబైల్స్, కలకత్తా అని. మనిషి సన్నగా, పొడుగ్గా ఉంటాడు. పచ్చని దేహచ్ఛాయ. బట్టతల మీద మిగిలిన వెంట్రుకలు మిలమిలా వెండిలా మెరుస్తుంటాయి. మనిషి ముఖం ఎప్పుడూ ముడుచుకుపోయి వుంటుంది. ఆయన నవ్వగా ఎవరూ చూడలేదు. ఆయన్ని గురించిన సమాచారం రాములు చెప్తేనే అందరికీ తెలిసేది.

''అయ్యగారి భార్య ఆయన ఉద్యోగం చేస్తుండగానే పోయిందట. ఆయనకో కూతురు. అమెరికాలో ఉందట. ఆ యమ్మే నాయనకు అప్పుడప్పుడూ ఉత్తరాలు రాస్తుంది'' అని చెప్పేవాడు రాములు.

''వంటెవరు చేస్తార్రా!'' ఆరాలు తీసేది పార్వతమ్మ.

''ఆయనే చేసుకుంటాడు. ఒంటి పూటేగా? రాత్రికి పళ్ళు పలారాలు తింటాడు.''

''ఒక్క మనిషికి అంతిల్లెందుకురా?''

''ఏమోనమ్మా! ఇంకో మనిషి పొడ గిట్టదు ఆయనకు. అయ్యను చూసి, ఈ వెంకట్రామయ్య చౌదరి మంచివాడేనంట్రా. మొహం చూస్తే ప్రతిదానికీ తగూకి సిద్ధమయ్యే వాడిలా ఉంటాడు అన్నాడయ్యా!''

''మనిషి తానెంతో లోకమంత అనుకుంటాడు. మీ అయ్యను చూసినా నాకలాగే అనిపిస్తుంది'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

విశ్వనాథశాస్త్రికి ఆ ఊరు వచ్చేటప్పటికి అరవై అయిదేళ్ళుంటాయి. జీవితమంతా పట్నాల్లో గడిపిన ఆయన ఈ ఊరొచ్చి ఎందుకు సెటిలయాడో ఎవరికీ తెలియని రహస్యం. ఆయనొచ్చి పక్కింట్లో అద్దెకు దిగినప్పటినుంచీ శాస్త్రీ, చౌదర్ల మధ్య కోల్డ్ వార్ మొదలయింది. వచ్చి టౌన్లో దిగిన రెండు రోజులకు అకౌంట్ ఓపెన్ చెయ్యటానికి బాంకికెళ్ళాడు విశ్వనాథశాస్త్రి. అప్పుడు కొడుకు చదువుకు కావల్సిన లోను విషయమై మానేజరుతో మాట్లాడుతున్నాడు వెంకట్రామయ్య.

''అకౌంట్ ఓపెన్ చెయ్యటానికి మీ క్లర్క్‌లు ఇంట్రొడక్షన్ కావాలంటున్నారు'' అన్నారు విశ్వనాథశాస్త్రి, మానేజరు దగ్గర కొచ్చి కంప్లయింట్ చేస్తూ.

''మరి ఎవరి సంతకమైనా పట్రండి''అన్నాడు మానేజర్.

''నేను ఊరికి కొత్తవాడిని. నాకిక్కడెవరూ తెలీదు. అయినా, నా డబ్బు నాకివ్వటానికి ఇంట్రొడక్షనెందుకూ?'' అన్నాడు శాస్త్రి చిరాగ్గా.

''బాంకి రూల్స్ ఒప్పుకోవు. మీరు ఎవరి సంతకమైనా తెస్తేనే మాబాంకిలో మీరు అకౌంట్ ఓపెన్ చెయ్య వీలవుతుంది.''

వెంకట్రామయ్య జరుగుతున్న సంభాషణంతా వింటూనే ఉన్నాడు. 'తన్నడగొచ్చుగా? తను అతని ఇంటి పక్కవాడేనాయె' అనుకున్నాడాయన. తన్ను అడుగుతాడేమోనని ఎదురుచూశాడు. ఊహూఁ. ఆయన అడగలేదు.

'ఇట్సాల్‌రైట్. దెన్ ఐడోంట్ వాంటు ఓపెన్ మై అకౌంట్ ఇన్ యువర్ బాంక్' అని కోపంగా పోబోయాడు విశ్వనాథశాస్త్రి.

''అయ్యో, అంత కోపమెందుకండీ? ఎక్కడుంటున్నారు మీరు?'' అడిగాడు మానేజరు.

విశ్వనాథశాస్త్రి తన అడ్రసు చెప్పాడు.

''మరి చౌదరిగారు కూడా అక్కడే కదా ఉండేది. వీరు తెలీదా మీకు? మీరు వారిని ఇంట్రొడ్యూస్ చేస్తారా చౌదరిగారూ?'' అనడిగాడు బాంకి మేనేజరు.

వెంకట్రామయ్య ఏం మాట్లాడకుండా ఆ కార్డ్‌మీద సంతకం పెట్టి ఇచ్చాడు. చౌదరి వంక ఉలుకూ పలుకూ లేకుండా ఓ చూపు చూసి వెళ్ళిపోయాడు విశ్వనాథశాస్త్రి. అప్పుడనుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య 'ఈ శాస్త్రి - మనిషి సరసుడు కాడు' అని.

ఆ సంగతి మరి కొద్ది రోజుల్లోనే స్పష్టమయింది వెంకట్రామయ్యకు. అది మకర సంక్రాంతి రోజు. ఒంటరి వాడు, ముసలాయన ఏమన్నా చేసుకున్నాడో, లేదోనని పండక్కి చేసిన లడ్లూ.,

కారప్పూస ఓ పళ్ళెంలో పెట్టి - ''మీ అయ్యకివ్వు'' అని రాముడి కిచ్చి పంపింది పార్వతమ్మ.

ఇంట్లో కెళ్ళినవాడు గిరుక్కున తిరిగొచ్చాడు రాములు.

''అయ్య అడ్డమైన తిండ్లు తిండంట. తిరిగిచ్చెయ్యమన్నాడు'' అని ప్లేటు తిరిగిచ్చేశాడు రాములు.

పార్వతమ్మ ప్లేటు తిరిగి తీసుకొచ్చిన దానికంటే ఆయనన్న మాటకు ఎక్కువ బాధపడ్డది.

''నేన్చెప్పలా మనిషి వట్టి పేడని! ఇంక వాడికేం పంపకు. తింటే వాడి కులంపోతుంది'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య భార్యతో.

అలా మొదలైంది వెంకట్రామయ్య శాస్త్రిని 'వాడు-వీడు' అనటం.

అలా వాళ్ళ మధ్య సాగిన కోల్డ్ వార్ మళ్ళీ వాళ్ళ జీవిత కాలంలో సమసిపోలేదు. వెంకట్రామయ్య కొడుకు మధు చదువు పూర్తయింది. ఉద్యోగ ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడు. ఓరోజు మధు తండ్రితో అన్నాడు.

''నాన్నా! డాసన్ ఆటోమొబైల్స్‌లో మెకానికల్ ఇంజనీర్ ఉద్యోగాలకి పడ్డాయి. అప్లయి చేశాను. మన పక్కింటాయన దాంట్లో జనరల్ మానేజర్‌గా చేసి రిటైరయ్యాడు కదా! అక్కడ ఆయనకు తెలిసిన వాళ్ళుండొచ్చు. ఆయన ఏమైనా హెల్ప్ చేయగలడేమో అడుగుదామా నాన్నా?'' అని.

''వాడా! వాడి వల్లేం లాభం లేదురా! కట్టెనా కంపనా కాలడు మనిషి'' అన్నాడాయన.

''అయ్యో! ప్రయత్నించి చూడరాదూ? అడక్కపోతే అమ్మయినా పెట్టదు. ఆయన ఏమంటాడో ముందు కనుక్కోండి'' అంది పార్వతమ్మ.

భార్యమాట కాదనలేక, ఒకవేళ ఆయన సాయం చేస్తే కొడుక్కి వచ్చే ఉద్యోగం తన ప్రయత్న లోపంవల్ల ఆగిపోతుందేమోనని, ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి అర్థించటానికి ఇష్టం లేకపోయినా, వెంకట్రామయ్య మధును వెంటబెట్టుకుని విశ్వనాథశాస్త్రి ఇంటికెళ్ళాడు.

అప్పుడాయన సాయంత్రం షికారుకెళ్ళబోతున్నాడు. వచ్చిన మనుషుల్ని చూస్తున్నాడే కాని పలకరించడు. కూచోమనడు. చివరకు వెంకట్రామయ్యే తప్పక చొరవ తీసుకుంటూ అన్నాడు - ''నేను వెంకట్రామయ్య చౌదర్ని. తాసీల్దారుగా పనిచేసి రిటైరయ్యాను. మీ పక్కిల్లే మాది. వీడు మా అబ్బాయి'' అని తన పరిచయం చేసుకుంటూ, 'చౌదరి' అన్న మాటను స్పష్టంగా, నొక్కి పలుకుతూ. 'నీ కిష్టముంటేనే సాయం చేయి, బలవంతమేమీలేదు' అన్న అర్థముంది ఆ 'చౌదరి' అన్న మాటలో, పలికిన తీరులో.

''మీరు తెల్సు నాకు. కూర్చోండి'' అన్నాడు విశ్వనాథశాస్త్రి.

కుర్చీలో కూర్చున్నాక, ఇబ్బందిగా కదులుతూ అడగాలి కాబట్టి మొక్కుబడి తీర్చుకున్నట్టు

అన్నాడు వెంకట్రామయ్య. ''మీ సాయం అర్థించటానికి వచ్చాం. అబ్బాయి బి.ఇ. మెకానికల్ పాసయ్యాడు. మీరు పనిచేసిన డాసన్ ఆటోమొబైల్స్‌లో ఇంజనీరు పోస్టులకు అడ్వర్టైజ్‌చేశార్ట. మీరేమయినా మీకు చేతనయిన సాయం చెయ్యగలరేమోనని వచ్చాం'' అని చెప్పేసి చేతులు దులుపుకున్నాడు.

విశ్వనాథ శాస్త్రి ఓ క్షణం ఏం మాట్లాడలేదు. తరువాత మధుని అతని సబ్జెక్ట్‌మీద ఏవో ప్రశ్నలు వేయసాగాడు. ఆయన ప్రశ్నలు వేసే పద్ధతి చూస్తే అదే ఇంటర్వ్యూలా ఉంది. ఒకటి రెండు ప్రశ్నలేసి మర్యాదకైనా తనే ఊర్కుంటాడులే అనుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య. ఊహూఁ! ఆ మనిషి కసలు మర్యాదంటే ఏమిటో తెలిసినట్టు లేదు. ఆ ఇంటర్వ్యూ అరగంటసేపు జరిగింది. ఈమధ్యలో ఒక్క మాట కూడా వెంకట్రామయ్యతో మాట్లాడలేదు విశ్వనాథశాస్త్రి.

అంతా అయింతరువాత - ''బాగా చదూకున్నావయ్యా! ప్రతిభ ఉన్నవాడివి. పైకి వస్తావు. నీలా సామర్థ్యం, ప్రతిభా ఉన్న వాళ్ళు కూడా సిఫార్సులకు వెంపర్లాడితే ఎట్లా? నా కలాంటివి ఇష్టముండవు. ఎనీ హౌ ఐ విష్యూ ఆల్ సక్సెస్ ఇన్ యువర్ అటెంప్ట్'' అని, ఇంక మాట్లాడాల్సిందేం లేనట్టు లేచాడాయన.

నిర్ఘాంతపోయాడు వెంకట్రామయ్య. చేసేది లేక వెంకట్రామయ్య, మధూ లేచి ఆయనతోపాటు బయటకు రాక తప్పలేదు.

వెంకట్రామయ్యకు అర్థమైపోయింది ఆయన తీరు. శాస్త్రికి సిఫార్సు చేయటం ఇష్టంలేదు. కుల ద్వేషం కాక మరేముంటుంది? పైగా తనే అన్నాడు. ప్రతిభ ఉన్నకుర్రవాడివని. పైకి మాత్రం తన కిలాంటివి ఇష్టంలేదని పోజులు. ఎవరికి తెలీని సంగతి? చిత్రంగా వెంకట్రామయ్యకు ఆయన సిఫార్సు చేస్తానని అననందుకు కోపం రాలేదు. ఏదో పెద్ద సాయం చేయబోయే మనిషిలా కుర్రవాణ్ణి అంతసేపు ఇంటర్వ్యూ చేయటం ఆయనక్కోపం కలిగించింది. నిజానికి వెంకట్రామయ్య ఇలాంటివి ప్రోత్సహించడు. ఎవరైనా ఇలా తన దగ్గరకు సిఫార్సుకోసం వస్తే చీవాట్లేసి పంపేస్తాడు. ఏమాత్రం సాయం చెయ్యడు. కొడుకు విషయంలో, తనకు సమ్మతం కానిపనిచేసిన గ్లాని కలిగిందాయనకు. దాన్ని కప్పిపుచ్చుకోటానికి ఇంటి కొచ్చి భార్యమీద ఇంతెత్తున ఎగిరాడు వెంకట్రామయ్య.

''నీకు తెలీదే వాళ్ళ సంగతి? ఈ దౌర్భాగ్యపు జాతి అంతే. వాడేదో ఉద్యోగమిచ్చేట్టు గంటసేపు ఇంటర్వ్యూ చేశాడు పిల్లాడిని. తప్పుడు కొడుకు! సిపార్సులు చేయటం ఇష్టం లేదంట.''

''పోన్లే నాన్నా! మనం ప్రయత్నించాం. ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళినందుకు మనం సిగ్గుపడాల్సిందేం లేదు. వట్టి ప్రతిభను మాత్రమే చూసి ఉద్యోగాలిచ్చే కాలం కాదు గనుక వెళ్ళి అడిగాం. ఆయన

కాదన్నారు. అంతేగా. దానికి కులాన్నీ జాతినీ తప్పు పట్టాల్సిన పనిలేదు'' అన్నాడు కొడుకు మధు.

అయితే శాస్త్రి సాయం చేయకపోయినంత మాత్రాన మధుకు డాసన్ ఆటోమొబైల్స్‌లో ఉద్యోగం రాకుండా పోలేదు. ఇంటర్వ్యూ కెళ్ళాడు. నెలరోజుల్లో అతనికి పోస్టింగ్ ఆర్డర్స్ వచ్చాయి. ఉద్యోగం కలకత్తాలోనే. అప్పుడు వెళ్ళి గట్టిగా జాడించి అడగాలనిపించింది వెంకట్రామయ్యకు - 'బోడి నువ్వు సాయం చేసేదేందయ్యా! నా కొడుకు స్వయం ప్రతిభతో ఉద్యోగం సంపాయించాడు' అని. అయినా తమాయించుకుని ఊర్కొన్నాడు. మధు ఉద్యోగంలో చేరటానికి కలకత్తా వెళ్ళాడు. అలా రాజుకొంది ఇద్దరు పక్కింటివాళ్ళ మధ్య వైరం.

వెంకట్రామయ్యకీమధ్య ఒంట్లో బావుండటం లేదు. డాక్టరు పరీక్ష చేసి డయాబిటిస్ అని తేల్చాడు. ''ఊళ్ళో యోగశిక్షణాలయం ఉంది. వాళ్ళు ఆసనాలు నేర్పి ఇలాంటి రోగాలు మందులు లేకుండా కంట్రోలు చేస్తున్నారు. మీరూ దాంట్లో జేరండి'' అని సలహా ఇచ్చాడు ఆయన.

''ఈ వయసులో యోగాసనాలా డాక్టరుగారూ?'' అన్నాడు సందేహిస్తూ వెంకట్రామయ్య.

''యోగాకి వయసుతో సంబంధంలేదు. ఏ వయసులోనైనా వెయ్యవచ్చు'' అన్నాడాయన.

వెంకట్రామయ్యగారు యోగ శిక్షణాలయంలో చేరాడు. అక్కడి డాక్టరు వచ్చిన రోగిని పరీక్ష చేసి, ఆ మనిషి ఎలాంటి యోగాసనాలు వెయ్యాలో ప్రిస్క్రైబ్ చేస్తాడు. యోగా ఇన్‌స్ట్రక్టర్ ఆ ఆసనాలు నేర్పుతాడు. రోజూ శిక్షణాలయానికి వచ్చి, వాళ్ళు చెప్పిన ఆసనాలు వేస్తూ ఉండాలి. పదిహేను రోజులకోసారి రక్త, మూత్ర పరీక్షలు చేసి వాళ్ళకు తగిన సలహాలు ఇస్తుంటారు.

యోగ శిక్షణాలయంలో పెద్ద హాలుంది. అక్కడ అంతా జంపకానాలు పరచి ఉంటాయి. గోడకు వంకీలుంటాయి. వెళ్ళిన వ్యక్తి గుడ్డలన్నీ విప్పేసి, వట్టి డ్రాయరుతో ఓ జంపకానమీద వాళ్ళు చెప్పిన ఆసనాలు వేయాలి. రోజూ పొద్దున్నే వెళ్ళసాగాడు వెంకట్రామయ్య. కొంతవరకు ఆయన ఆరోగ్యం కుదుటపడ్డది.

విశ్వనాథశాస్త్రి వచ్చి ఆ ఊళ్ళో సెటిలయిన మూడేళ్ళకు ఆ రెండు కుటుంబాల మధ్య సఖ్యం ఏర్పడే సంఘటన ఒకటి జరిగింది. ఓరోజు సాయంత్రం షికారుకు వెళ్ళిన విశ్వనాథశాస్త్రి ఇంటికి తిరిగి వస్తూ స్పృహ తప్పి రోడ్డుమీద పడిపోయాడు. కాలేజి నుంచి వస్తున్న వెంకట్రామయ్య కూతురు శకుంతల, ఆయన పడిపోవటం చూసి ఓ రిక్షాలో సుధాకర్‌రెడ్డి ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్ళింది. సుధాకర్ రెడ్డి ఇల్లు వాళ్ళుండే వీధిలోనే. అతను క్రితం ఏడే డాక్టరీపాసయి, మెయిన్ రోడ్డుమీద ఓ చిన్న నర్సింగ్ హోం తెరిచాడు. అతను శాస్త్రిని పరీక్ష చేసి, ఆయనకు బీ.పి. చాలా ఎక్కువగా ఉందని, ఆసుపత్రిలో చేర్చుకుని ట్రీట్‌మెంట్ ప్రారంభించాడు.

ఆసుపత్రిలో వారం రోజులున్నాడు విశ్వనాథశాస్త్రి. రోజూ వెళ్ళి ఆయన్ని పరామర్శించి వస్తూండేది శకుంతల.

''పాపిష్ట ముండాకొడుకు! వాడికేం పరవాలేదు. పాపీ చిరాయువని చాలా కాలం బతుకుతాడు. నువ్వెళ్ళి వాడిని పరామర్శించనక్కరలేదు'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య కూతురితో.

''పోన్లెండి. ఎవరి పాపం వాళ్ళది. ఒంటరి మనిషాయన. పక్కనున్న వాళ్ళం మనకు చేతనైన సాయం చేయకపోతే ఎలా?'' అంది పార్వతమ్మ.

''మరి ఆ బుద్ధి వాడికుందా? చెయ్యండి సాయం. చెయ్యండి? ఎవడొద్దన్నాడు? రోజూ తిండికూడా పట్టుకెళ్ళకపోయావూ?''

''వాళ్ళ రాములు హోటల్నుండి భోజనం తీసుకెళ్తున్నాడులే నాన్నా!'' అంది శకుంతల.

''ఆ భ్రష్టుడికి హోటల్ భోజనం పనికివస్తుంది కాని, మనం పెడితే పనికిరాదు. కులంపోతుంది వెధవకు! బి.పీ. వాళ్ళకు ఆహారంలో ఉప్పుండకూడదంట. హోటలు వాడికేం పట్టె? చక్కగా ఉప్పేసి వంటచేస్తాడు, వాడు టపా కట్టటం ఖాయం. ఇంటికొచ్చింతరువాతయినా ఉప్పు లేకుండా తిని చావమను'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య కూతురితో.

''అది సరే. మీరూ ఓసారి వెళ్ళి ఆయన్ని చూసి రాకపోయారా? ఎంతయినా పొరుగింటి మనిషి కదా, బావుండదు'' అంది పార్వతమ్మ.

''థూత్! నేనా వాణ్ణి చూసేది? తప్పుడు కొడుకు! ఏజన్మలో చేసుకున్న పుణ్యమో ఉండి బతికిపోయాడు కానీ, వాడీ జన్మలో చేసుకున్న దానికి వాడికంతకంటే సక్రమమైన చావు రాసిపెట్టిలేదు.''

''సరేలెండి, మనమూ ముసలాళ్ళ మయ్యాం. మనకెలా రాసిపెట్టి ఉందో, ఎందుకలాంటి మాటలు మాట్లాడతారు?'' అంది పార్వతమ్మ.

రెండురోజులుగా పరీక్షల హడావుడిలో ఉండి శకుంతల ఆసుపత్రికెళ్ళలేదు. విశ్వనాథశాస్త్రి ఎలా ఉన్నాడో తెలియలేదు వెంకట్రామయ్యకు. కూతుర్ని ఆసుపత్రి కెళ్ళమని చెబ్దామనుకుని అభిమానం అడ్డొచ్చి చెప్పలేదు. ఉండబట్టలేక ఆసుపత్రి దాకా వెళ్ళాడు. కాని లోపలి కెళ్ళటానికి మనస్కరించక తిరిగి వచ్చేశాడు.

మర్నాడు కూతురొచ్చి - ''చిన్నాయన్నివాళ డిశ్చార్జి చేస్తున్నారు నాన్నా! రోజూ మందులు వాడాలన్నాడు సుధాకర్. జాగ్రత్తగా ఉండాలంట'' అని వచ్చి కూతురు చెప్పిందాకా ఆయనకు మనస్థిమితం చిక్కలేదు.

''ఓహో! వాడు నీకు చిన్నాయన అయ్యాడన్నమాట. అక్కడికి వెళ్ళవద్దే అంటే నామాట ఖాతరు లేదు నీకు'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య నిష్ఠూరంగా.

''కులాల్ని కాక మనుషుల్ని చూడటం ప్రారంభించినప్పుడు బాగుపడుతుంది మన జాతి. ఆయనంటే నీకెందుకంత కోపం నాన్నా!'' అంది శకుంతల.

''నాకెందుకూ కోపం? వాడి చావు వాడిని చావనీ. యోగ శిక్షణాలయంలో చేరమను. బీ.పీ. మందుల్లేకుండా తగ్గిస్తున్నారు వాళ్ళు'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

విశ్వనాథశాస్త్రికి జబ్బు చేసినప్పటినుంచి రెండు కుటుంబాల మధ్య సంబంధ బాంధవ్యాలేర్పడ్డాయి. వారధి శకుంతల. విశ్వనాథశాస్త్రీ, వెంకట్రామయ్యా ఎప్పటిలాగానే ఎడమొహం, పెడమొహంగానే ఉంటున్నారు. శకుంతల శాస్త్రి ఇంటికి వెళ్తూ ఉండేది. ఇద్దరూ చదరంగం ఆడుకునేవాళ్ళు. కబుర్లు చెప్పుకొనేవాళ్ళు. ఆమెతో పరిచయమైనప్పటినుంచీ శాస్త్రి ముఖంలో నవ్వు కనిపించసాగింది. ఇదివరకులా ముఖం ముడుచుకుని ఉండటంలేదు.

ఇంటికొచ్చిన వారంరోజులకు యోగశిక్షణాలయంలో కనిపించాడు విశ్వనాథశాస్త్రి వెంకట్రామయ్యకు. శాస్త్రీ వెంకట్రామయ్యను చూశాడు. కానీ పలుకరించలేదు. వెంకట్రామయ్య అసలు శాస్త్రి ఉనికినే గమనించనట్టు ప్రవర్తించాడు.

వెంకట్రామయ్య రోజూ ఆరింటికి యోగ శిక్షణాలయానికి వచ్చేవాడు. ప్రత్యేకంగా ఓమూలనున్న జంపకాన నెంచుకుని, దానిమీద యోగాసనాలు వేసేవాడు ఆయన. అది ఎవరైనా, ఏరోజయినా ఆక్రమిస్తే ఆయనకు కోపం వచ్చేది. ఏం అనలేక ఊరుకొనేవాడు.

విశ్వనాథశాస్త్రికి కూడా ఆ మూలనున్న స్థానమే నచ్చింది. వెంకట్రామయ్య రావటం ఆలస్యమయితే తనేముందు ఆ స్థానాన్ని ఆక్రమించుకోసాగాడు. తరవాతొచ్చిన వెంకట్రామయ్య ఏం అనలేక, శాస్త్రి పక్కన ఖాళీ జంపకానాలున్నా వాటిని పట్టించుకోక, ఆ వరుసలో చివరి జంపకానా నాశ్రయించేవాడు.

ఇలా ఆ స్థానం కోసం ఇద్దరిలో మౌనంగా పోటీ ప్రారంభమైంది. ఒకళ్ళకంటే ఒకళ్ళు ముందు రావాలని ప్రయత్నించేవాళ్ళు. అయితే యోగశిక్షణాలయం పొద్దున అయిదున్నర కంటే ముందు తెరవరు కాబట్టి, రోజూ మూల జంపకానా స్థలం ఎవరికో ఒకరికి మాత్రమే దొరికేది. మరో మూల రెండో వ్యక్తి ఉండాల్సి వచ్చేది. వెంకట్రామయ్య శాస్త్రి ప్రవర్తన చూసి కోపం తెచ్చుకోవటంలో సబబు లేకపోలేదు. తను సూచన ఇస్తే అక్కడ చేరిన మనిషికి కనీస కృతజ్ఞత ఉండక్కర్లా? పైగా తన కిష్టమైన జాగా నాక్రమిస్తాడా?

ఇద్దరూ రోజూ నాగా లేకుండా యోగశిక్షణాలయానికి వచ్చేవాళ్ళు. ఇద్దర్లో ఎవరికీ ఓ రోజయినా మానేయాలని ఉండేది కాదు. రెండో వ్యక్తి తనకంటే ఆరోగ్యవంతుడవుతాడేమోనన్న పోటీ ఉండేది ఇద్దరిలో. ఇద్దరూ ఒక చోటినుండే అక్కడకు వచ్చేవాళ్ళయినా కలసిమాత్రం చేస్తే వచ్చేవాళ్ళు కాదు. పొరపాటున ఇద్దరూ ఒకే సమయానికి ఇంటి దగ్గర బయలుదేరినా, ఇద్దరూ రోడ్డుకు చెరో పక్కా నడిచేవాళ్ళు, కానీ ఒకళ్ళ నొకళ్ళు పలకరించుకునేవాళ్ళు కాదు.

వెంకట్రామయ్య కూతురికి సంబంధాలు చూస్తున్నాడు. ఓ సంబంధం చాలావరకు సెటిలయినట్లే. రెండు లక్షలు కట్నమడుగుతున్నారు వాళ్ళు. ఇల్లు అమ్మేస్తేకాని పెళ్ళి చేయలేడు ఆయన. అందుకని ఇల్లు బేరానికి పెట్టాడు. కూతురి పెళ్ళి చేసి తనూ, భార్యా, కొడుకు దగ్గరకు కలకత్తా వెళ్ళాలని ఆయన ఆలోచన. పూర్వులు కట్టిన ఇల్లు అమ్మటం ఆయన కిష్టంలేదు. అయినా తప్పటం లేదు.

కాని శకుంతల ఆలోచనలు వేరే ఉన్నాయి. సుధాకర్‌రెడ్డీ, ఆమే ప్రేమించుకున్నారు. పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకుంటున్నారు.

విశ్వనాథశాస్త్రితో చర్చించింది ఆమె. ఆయన ఆమెకు ధైర్యం చెప్పాడు.

''ఇష్టంలేని పెళ్ళి చేసుకోవటమెందుకూ? నీ కిష్టమైన వాణ్ణే చేసుకో. సుధాకర్ పిల్లవాడు మంచివాడే. అటు మీ నాయనకూ ఇల్లు అమ్మాల్సిన అవసరం ఉండదు'' అన్నాడు ఆయన.

అయితే తల్లిదండ్రులకీ విషయం ఎలా చెప్పాలో తోచలేదు ఆమెకు. అక్కడికీ తండ్రికి చెప్పింది. ''ఇల్లమ్మి అంత కట్నం పోసి నాపెళ్ళి చేయకపోతేనేం నాన్నా! కట్నం తీసుకునేవాడిని నేనసలు చేసుకోను. చిన్నాయనా అదే మాటన్నాడు''అని.

''నీ ముఖంలే, నువ్వు నోర్మూసుకో. మీ చిన్నాయనకు చెప్పు. నా విషయాల్లో కలగజేసుకోవద్దని'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

అలా కాదని ఓ రోజు శకుంతల తానా పెళ్ళికొడుకును చేసుకోనని తెగేసి చెప్పింది తల్లికి.

''అదేమే?'' అడిగింది తల్లి ఎలాకపోయి.

''నేనూ సుధాకర్ పెళ్ళి చేసుకుంటాం. తనంటే నాకిష్టం'' అంది ఆమె.

దాంతో పెద్ద గోలయింది. సుధాకర్ రెడ్డి కుటుంబం పరిచయమే వెంకట్రామయ్యకు. వాళ్ళు మంచివాళ్ళే. కాని కులాంతర వివాహమా? వెంకట్రామయ్య ససేమిరా వీల్లేదన్నాడు. కూతుర్ని కాళ్ళూ, చేతులూ విరగ్గొట్టి ఇంట్లో కూచోబెడతానన్నాడు. సుధాకర్ రెడ్డి తల్లిదండ్రులకూ ఈపెళ్ళి ఇష్టంలేదు. ఏదో పిల్లలు, చిన్నప్పటినుంచి తెలిసినవాళ్ళు కలసిమెలసి తిరుగుతున్నారనే అనుకున్నారు కాని, ఇలా ప్రమాదం తెస్తారని వాళ్ళనుకోలేదు.

వెంకట్రామయ్య కూతురును ఇంట్లోనుంచి బయటకు రాకుండా కట్టడి చేశాడు. అయితే ఆ పిల్ల తండ్రిని మోసం చేసింది. నెల రోజులు తండ్రి చెప్పినట్లుగా బుద్ధిగా ఇంట్లోనే వుంది. నిర్బంధం కొంచెం సడలగానే ఓసారి ఇంట్లోనుంచి వెళ్ళిపోయి, రిజిస్ట్రారు ఆఫీసులో సుధాకర్ని పెళ్ళి చేసుకుని, తల్లీదండ్రీ ఆశీర్వాదం తీసుకోవాలని వస్తే వెంకట్రామయ్య నిర్ఘాంతపోయాడు. కూతుర్నీ, అల్లుణ్ణీ నానా తిట్లూ తిట్టాడు.

''ఫో, నీమొహం నాకు చూపించకు! నువ్వు నాకు పుట్టలేదనుకుంటాను'' అన్నాడు.

''అలాగే వెళ్తాంలే నాన్నా! ఆయన తల్లీదండ్రీ కూడా అలాగే అన్నారు. చిన్నాయన మీ ఆశీర్వాదం తీసుకోమంటేనే వచ్చాం కాని, లేకపోతే వచ్చేవాళ్ళం కాదు'' అంది శకుంతల రోషంగా, భర్తతో విశ్వనాథశాస్త్రి ఇంటివైపు వెళుతూ.

ఆ రోజు సాయంత్రమే వాళ్ళు హనీమూన్‌కి ఊటీ వెళ్ళిపోయారు. వాళ్ళ పెళ్ళికి సాక్షి సంతకం చేసిన వాళ్ళలో విశ్వనాథశాస్త్రి ఒకడని తెలిసి వెంకట్రామయ్య అగ్గిమీద గుగ్గిలం అయ్యాడు.

''అంటే వాడికి అంతా తెలుసన్నమాట. నాకు చెప్పకుండా దొంగతనంగా నా కూతురికి పెళ్ళి చేస్తాడా? ఓర్నీయమ్మ కడుపుకాల, నేను నాశనమయితే నీకేం ఒరిగిందిరా తప్పుడుకొడక!'' అని తిట్టిపోశాడు.

అంతటితో ఊర్కోలేదు. ఓ రోజు శాస్త్రి ఇంటికి వెళ్ళి అతనితో తగువు వేసుకున్నాడు.

''నాకూతుర్ని నాకు కాకుండా చేస్తావా? తెలిసినవాడివి నాకు చెప్పక్కర్లేదా? నీకేం ద్రోహం చేశానని నాకింత అన్యాయం చేశావు? నీ ప్రోత్సాహంలేకపోతే వాళ్ళ కింత ధైర్యమొస్తుందా'' అని శాస్త్రిని నిలదీశాడు వెంకట్రామయ్య.

''బావుంది. మధ్యలో నన్ను తప్పు పడ్తావేం? నీ కూతురు నీ కూతురే. నువ్వే అక్కర్లేదనుకుంటున్నావు. తనికిష్టమున్నవాడిని పెళ్ళి చేసుకుంది. ఇందులో ఇంత బాధపడాల్సిన అవసరమేం లేదు'' అన్నాడు శాస్త్రి.

''నీ కూతురూ ఇట్లా చేస్తే నీకు తెలిసొచ్చేది. పరాయి వాళ్ళ పిల్లల్ని ప్రోత్సహించడం కాదు.''

''నా కూతురూ ఇలాగే చేసింది. నిజమే, నాకూ ఇష్టంలేదు. ఇండియాలో ఉన్నంతకాలం దాని మొహం చూడలేదు. ఇప్పుడు అమెరికాలో ఉంది అది. చూడాలన్నా కుదరదు. అది ఉత్తరం రాసినా జవాబు రాయను. అది ఎంత బాధ! అనుభవించినవాడికే తెలుస్తుందది. నువ్వలా బాధపడకూడదనే నా ఆరాటం. నేను చేసిన తప్పుడు పని నువ్వు చెయ్యొద్దు.''

''చేసింది చాలక ఇంకా సలహాలు కూడానా? నోర్మూసుకోవయ్యా, ఏమాత్రం సిగ్గున్న మనిషివైనా!'' అని వచ్చేశాడు వెంకట్రామయ్య.

ఇహ ఆ తరువాత శాస్త్రిని వెంకట్రామయ్య బద్ధవైరిగా పరిగణించసాగాడు. సుధాకర్ రెడ్డికి హైదరాబాదులో ఉద్యోగం వచ్చింది. నర్సింగ్ హోమ్ మూసేసి, భార్యను వెంటబెట్టుకుని హైదరాబాదు వెళ్ళిపోయాడతను - ఎప్పుడైనా ఊరు వస్తే వాళ్ళు శాస్త్రి ఇంట్లోదిగటమే కాని, తమ పుట్టిళ్ళకు వెళ్ళటానికి వీలులేదు. సుధాకర్ రెడ్డి తల్లీ, తండ్రీ కొంతవరకు సర్దుకున్నారు గానీ, వెంకట్రామయ్య మాత్రం భీష్మించుకు కూర్చున్నాడు.

కూతురికి అయిన కులంలో పెళ్ళి చేయలేదన్న బాధ తప్ప, వెంకట్రామయ్య పని ఇప్పుడు హాయిగా ఉంది. కూతురి పెళ్ళికి కట్నంగా ఇల్లు అమ్మాల్సిన అవసరం కలగలేదు. సొంత ఇల్లు,

వచ్చే పెన్షన్‌తో జీవితం హాయిగా గడచిపోతోంది. కొడుకు దగ్గరకు వెళ్ళి ఉండాల్సిన అవసరం లేదు. కొడుకు పెళ్ళి చేయాలని చూస్తున్నాడు ఆయన. ఏమైనా శాస్త్రి అంటే ద్వేషం పోలేదు వెంకట్రామయ్యకు. వీలైతే గొంతు పిసికి చంపేద్దామన్నంత కోపం ఉంది ఆయనలో.

కాలగర్భంలో మరో మూడేళ్ళు కలసిపోయాయి. రోజూ యోగ శిక్షణాలయానికి వెళ్ళి వస్తూనే ఉన్నాడు వెంకట్రామయ్య, శాస్త్రి కనిపిస్తే మాత్రం ఆయన వంక కొరకొర చూపులు చూడటం మానలేదు. అయితే ఇద్దరికీ ఎంత సన్నిహిత సంబంధ మేర్పడ్డదంటే రోజు కొకసారయినా ఒకళ్ళ నొకళ్ళు చూసుకోకపోతే వాళ్ళకారోజు హాయిగా ఉండదు. ఎప్పుడైనా శాస్త్రి కనిపించకపోతే అనుకునేవాడు వెంకట్రామయ్య - ''ఇవాళ రోగిష్టి వెధవ రాలేదెందుకో?'' అని.

ఒకోసారి అనిపించేది వెంకట్రామయ్యకు - 'వాడి బొంద, ఎందుకు బతుకుతున్నాడు? వాడి జీవితానికి అర్థమేమిటి? కూతురంటే పడిచావడు. భూమికి భారంగా ఉండేకంటే చస్తే మంచిది వాడు!' అని.

పోనుపోను విశ్వనాథ శాస్త్రి తనపట్ల చేసిన ద్రోహం మరిచిపోయాడు. 'పోన్లే, దానిష్టమున్నవాడిని అది చేసుకుంది. ఏ కులమైతేనేం? సుధాకర్ బుద్ధిమంతుడే' అని కూతుర్నీ క్షమించాడు. అయితే ఆమె ఊళ్ళోకి వస్తే పలకరించడు, కన్నెత్తి చూడడు.

శకుంతల ఎప్పుడైనా అత్తింటికొస్తే రెండురోజులు విశ్వనాథశాస్త్రి ఇంట్లోనే ఉండేది. ఆమె వస్తే పండగ్గా ఉండేది ఆయనకు. ఆమెకు 'అది చేయించి పెట్టాలి, ఇది చేయించి పెట్టాలి' అని హడావుడిగా తిరిగేవాడు. ఆమెకిప్పుడో కొడుకు. వాణ్ణి బజారు తీసుకెళ్ళి ఎన్నో ఆటవస్తువులు కొనిపెట్టేవాడు. మళ్ళీ ఆమె వెళ్ళిపోయిన తరువాత ఉదాసీనంగా మారిపోయేవాడు.

'వాడి బొంద. వాడికిదేం మాయరోగం? ఇతర్ల పిల్లల్ని చూసి సంతోషించే బదులు, ఆ కూతురు దగ్గర కెళ్ళి ఉండకూడదూ. ఆమె ముసలిముండావాణ్ణి చూసి ఆనందపడుతుంది కదా!' అనుకునేవాడు వెంకట్రామయ్య.

విశ్వనాథశాస్త్రి ఈమధ్య, సరిగ్గా యోగ శిక్షణాలయానికి రావటం లేదు. అతని బీ.పి. పెద్దగా నయంకాలేదు. మనిషి బాగా బలహీనపడిపోయాడు. వరసగా వారంరోజులు శాస్త్రి యోగశిక్షణాలయానికి రాలేదు.

ఏమైందో వెంకట్రామయ్య కంతుపట్టలేదు. ఓసారి రాముల్ని పిలిచి అడుగుదామనుకున్నాడు. భార్య పక్కనుండటంతో వీలుకాలేదు.

'జ్వరం వచ్చిందేమో ముసలి ముండాకొడుక్కి! వాడిని చూసేవాళ్ళెవరున్నారు. దిక్కులేని చావుచస్తాడు. తన్నింత బాధపెట్టకుండా చస్తే బావుండు. పీడాపోతుంది' అనుకునేవాడు.

మరో రెండు రోజులు శాస్త్రిని చూడకుండా ఉన్న వెంకట్రామయ్యకు పిచ్చెక్కినట్టయింది.

భార్య వంటింట్లో పనిచేసుకుంటూందనీ రూఢి చేసుకుని పక్కింటి వేపు తొంగి చూశాడు. ఏమీ తెలియలేదు.

మర్నాడు సాయంత్రం శాస్త్రి ఇంట్లోనుంచి డాక్టరు వస్తూంటే, ఆయన్ని కలిసి 'విషయమేమి'టని అడిగాడు వెంకట్రామయ్య ఆదుర్దాగా.

''జ్వరం. హై బీ.పీ. హేమరేజ్ కూడా వచ్చింది. బతకడు. ఇవాళో, రేపో'' అన్నాడు ఆయన స్కూటర్ స్టార్ట్ చేసి వెళ్ళిపోతూ.

వెంకట్రామయ్య అన్యమనస్కంగా రోడ్డుమీదే నిలబడిపోయాడు. శాస్త్రి ఇంటికి వెళ్ళాలని ఉంది. వెళ్ళకూడదనే అభిమానమూ ఉంది. ఆయనలా సందిగ్ధ పరిస్థితిలో ఉండగానే రాములు బయటకొచ్చి - ''అయ్యగారు మిమ్మల్ని పిలుస్తున్నాడు'' అని చెప్పాడు.

వెంకట్రామయ్య లోపల కెళ్ళాడు. శాస్త్రి నిస్త్రాణగా పడున్నాడు.

''ఎలా ఉన్నావు?'' అడిగాడు వెంకట్రామయ్య.

శాస్త్రికి జవాబిచ్చే ఓపిక లేదు. ''అయిపోయింది. వెళ్ళిపోతున్నాను'' అని సైగచేశాడు.

తరువాత దుప్పటికింద ఏదో కెలుకుతున్నట్టనిపిస్తే తనే వెళ్ళిచూశాడు వెంకట్రామయ్య. అక్కడో ఉత్తరం ఉంది. అది తీసి చదివాడు వెంకట్రామయ్య.

ఎవరినీ సంబోధించని ఉత్తరమది.

''నే వెళ్ళిపోతున్నా, నా ఇంట్లో వస్తువులూ, కలకత్తాలో ఉన్న నా ఇల్లూ శకుంతలవి. వీలునామా రాసి పెట్టాను. బీరువాలో ఉంది. బాంకిలో పదిలక్షలున్నాయి. ఆ డబ్బుకి నీపేర చెక్కు రాశాను. డ్రాచెయ్యి. నాకూతురు అమెరికా అడ్రసు ఇస్తున్నాను కింద. ఆ డబ్బు దానికి పంపెయ్యి'' అని మాత్రం ఉంది దాంట్లో. దాంతోపాటు తన పేరున పదిలక్షలకో చెక్కుంది.

''సరే'' అన్నాడు. వెంకట్రామయ్య విశ్వనాథ శాస్త్రి వంక చూస్తూ.

శాస్త్రి చేతులు వణుకుతున్నాయి. అలాగే దిండుకింద వెతుకుతున్నాడు. ఎలాగో కష్టంతో దిండుకింద తాళం చెవులు తీశాడు. ''ఊఁ'' అని మూలిగాడు. ''తీసుకో''మని ఆయన ఉద్దేశం. శాస్త్రి అభిప్రాయం గ్రహించిన వెంకట్రామయ్య తాళం చెవులు తీసుకున్నాడు.

వెంకట్రామయ్యకు అక్కడే కూర్చుని శాస్త్రికేమైనా ఓదార్పు మాటలు చెప్పాలని ఉంది. అయితే ఆయన నోటి వెంట మాటరాలేదు. శాస్త్రివంక చూస్తూ మంచంపక్క బల్ల మీద కూర్చున్నాడు. శాస్త్రికేదో చెప్పాలని ఉంది. చెప్పలేకపోతున్నాడు. యమ బాధపడుతున్నాడు. పక్కకి తిరిగి కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య. కొద్దిసేపటిలోనే స్పృహ తప్పిపోయింది శాస్త్రికి.

ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు వెంకట్రామయ్యకు. తనమీద ఇంత నమ్మకాన్ని ఉంచిన శాస్త్రి అంటే ఆయనకి కోపంగా ఉంది. 'శాస్త్రి కూతురికి డబ్బు పంపటమేం కష్టంకాదు తనకి. రెండ్రోజుల్లో ఆడబ్బు పంపే ఏర్పాటు చేస్తాడు తను. కాని శకుంతలకు ఈ సామానూ, వీలునామా ఎలా పంపాలి? ఎవరికి ఉత్తరం రాయాలి? కూతురికి తను ఉత్తరం రాయడు. సుధాకర్‌కి రాయాలా? తనకదీ ఇష్టంలేదు. పెద్ద సందిగ్ద పరిస్థితి తెచ్చిపెట్టాడే(త్రాష్టుడు' అనుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య.

మరో ఆలోచన వచ్చింది వెంకట్రామయ్యకు. 'వీడు చూపిన మార్గమే అనుసరిస్తే సరి. ఎవరి పేరూ ఎత్తకుండా పొడి ముక్కలు రాసి పడేస్తే సరి. వచ్చి మీ సామానూ, వీలునామా పట్టుకెళ్ళండి. పంపటం నావల్లకాదు అని రాసి పడేస్తాడు తను. వాళ్ళ చావు వాళ్ళు చస్తారు.'

'అయినా వీడికిదేం పోయేకాలం? ఉన్న ఆస్తిని కూతురికి కాకుండా పరాయి వాళ్ళకి ధారపోస్తున్నాడు. ఆ తండ్రికీ, కూతురికీ ఉన్న సంబంధం సంగతేమిటో తనకు సరిగ్గా తెలీదు. ఆ పిల్ల అక్కడే సెటిలైపోయిందేమో! ఇండియా తిరిగి వచ్చే ప్రశ్నే లేదేమో! అయితే మాత్రం? అయినకాడికి తెగనమ్మి ఆపిల్లకి డబ్బు పంపిస్తే ఎంత బావుండేది! శకుంతలయినా ఆ పనిచేస్తే బావుండు. తనుమాత్రం దానికెలాంటి సలహాలూ ఇవ్వదల్చుకోలేదు. తన్ను కాదని వెళ్ళిన వాళ్ళతో తనెలాంటి సంబంధమూ పెట్టుకోడు.'

ఆ రోజు రాత్రల్లా అపస్మారకంలోనే పడి ఉన్నాడు విశ్వనాథశాస్త్రి. వెంకట్రామయ్య ఆయన్ని కనిపెట్టుకుని అలాగే కూర్చుండిపోయాడు. రాత్రి భార్య వచ్చి భోజనానికి రమ్మన్నా వెళ్ళటానికి మనస్కరించలేదు ఆయనకు. అన్నం తినాలని అనిపించలేదు.

తెల్లవారుజామునెప్పుడో ప్రాణం పోయింది.

'పాపిష్టివాడు పోయాడు. ఒక్కటి, ఒక్కటంటే ఒక్కటి జీవితంలో సవ్యంగా చేసిన ముండాకొడుకుగాదు. వెధవ! వెధవన్నర వెధవ - దిక్కుమాలిన చావు చచ్చాడు.' అనుకుంటే వెంకట్రామయ్య కళ్ళంట నీళ్ళు బొటబొటా కారాయి.

శాస్త్రి బంధువులెవరో వెంకట్రామయ్యకు తెలీదు. ఉన్న ఆ ఒక్క కూతురికీ కేబుల్ పంపినా, ఎప్పుడది అందేను, ఎప్పుడామె వచ్చేను? అందువల్ల తనేనడుం కట్టుకుని అన్ని ఏర్పాట్లూ చేశాడు వెంకట్రామయ్య. తనే తలకొరివి పెట్టాడు.

'నువ్వెవరో నాకు తెలీదు శాస్త్రీ! చివరికి నాచేత కొరివి పెట్టించుకుని పోవాలని రాసిపెట్టాడు కాబోలు ఆ భగవంతుడు. వెళ్ళు మిత్రమా! ఇదే నా చివరి వీడ్కోలు' అని గొణుక్కున్నాడు వెంకట్రామయ్య. నిస్త్రాణగా శ్మశానంలో నేలమీద కూలబడి రోదించాడు.

మర్నాడు ఇంట్లో సామాను ఏం ఉందో చూసి శకుంతలకు ఉత్తరం రాయాలని శాస్త్రి

ఇంటికి వెళ్ళాడు వెంకట్రామయ్య. టేబుల్ డ్రాయర్‌లో ఏవో ఉత్తరాలు కనిపించాయి ఆయనకు. 'అవేమిటా' అని చూశాడు ఆయన.

అవి పదో పన్నెండో ఉన్నాయి. శాస్త్రి కూతురు అమెరికా నుంచి రాసినవి. ఒక్కొక్క ఉత్తరం శాస్త్రి ఎన్నిసార్లు చదివాడో కానీ అన్నీ జీర్ణావస్థలో ఉన్నాయి. అన్నిటికంటే కింద అసలేమీ నలగని ఉత్తరం ఒకటి ఉంది. 'అదేమిటా' అని చూశాడు వెంకట్రామయ్య.

అది డాసన్ ఆటోమొబైల్స్ కంపెనీ జనరల్ మానేజర్ ఏళ్ళక్రితం రాసిన ఉత్తరం. ఉత్తరం ఇంగ్లీషులో ఉన్నా తెలుగులో దాని అర్థమిది.

''శాస్త్రిగారూ! మీ ఉత్తరం అందింది. మన కంపెనీ ఉద్యోగానికి అప్లై చేసిన మధుసూదన్, బి.ఇ., చాలా సమర్థుడనీ, తెలివిగలవాడనీ, పైకి రావటానికి తగిన అర్హతలున్న అభ్యర్థనీ రాశారు. ఇంటర్వ్యూ కూడా చేశానని రాశారు. మీరు స్పష్టంగా ఆమాట రాయకపోయినా, నేను మీరు చేసిన సూచన గ్రహించాను. అతనికి తప్పకుండా ఉద్యోగమిస్తాం. మీరు ఎంపిక చేసిన అభ్యర్థి కంపెనీ అభివృద్ధికి అవసరమనే నా విశ్వాసం.'' కింద జనరల్ మానేజర్ సంతకముంది.

''ఒరే శాస్త్రీ! ఇంత దుర్మార్గం తగదురా నీకు! నన్నింత మోసం చేస్తావా? ఉండు, నేనూ త్వరలోనే నీదగ్గరకు వస్తాను. నిన్ను జాడించి ఉతికి ఎండెయ్యకపోతే నాపేరు వెంకట్రామయ్యచౌదరే కాదు!'' అంటూ అక్కడున్న సోఫాలో చతికిలబడిపోయాడు ఆయన.

'ఆంధ్రప్రభ' సచిత్రవార పత్రిక

20-8-1990

'ఆంధ్రప్రభ' సచిత్ర వారపత్రిక నిర్వహించిన
'జన్మదిన సంచిక కథల పోటీ'లో
ప్రోత్సాహక బహుమతి పొందిన కథ.